

Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Gelecekte Yurt Dışında Çalışmayla İlgili Görüşlerinin İncelenmesi: Çanakkale Örneği

Examining the Views of Medical Faculty Students about Working Abroad in the Future: The Case of Çanakkale

Serkan KAYA* (ORCID: 0000-0001-8775-1373)

Çetin TORAMAN* (ORCID: 0000-0001-5319-0731)

Murat TEKİN* (ORCID: 0000-0001-6841-3045)

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çanakkale, TÜRKİYE

Sorumlu Yazar: Serkan KAYA, E-Posta: serkannaaya@gmail.com

Özet

Amaç: Bu çalışmada Türkiye’de doğmuş ve tıp fakültesine kadar öğrenimini Türkiye’de tamamlamış tıp fakültesi öğrencilerinin yurt dışında çalışmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma kesitsel türde bir araştırmadır. Araştırmaya Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin (ÇOMÜTF) farklı dönemlerinden 267 tıp fakültesi öğrencisi gönüllülük esası ile katılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Hekim, Yurt Dışı Çalışma, Çalışma Şartları

Keywords:

Physician, Working Abroad, Working Conditions

Gönderilme Tarihi

Submitted: 08.10.2022

Kabul Tarihi

Accepted: 27.03.2023

Katılımcı öğrencilerin tamamı Türkiye’de doğmuş ve tıp fakültesine gelene kadar öğrenimini Türkiye’de sürdürmüştür. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilmiş anket ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler ve değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için ki-kare analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %72.7’si daha önce yurt dışında bulunmamıştır. Öğrencilerinin çoğunluğu (%38.6) Marmara Bölgesi’nde dünyaya gelmiş öğrencilerdir. Öğrencilerin dönem tekrarı yapma düzeyi düşüktür. Öğrenciler ülke siyasetini orta düzeyde takip ederken (%64.8), büyük çoğunluğu (%60.3) Türkiye’deki sağlık sistemini beğenmemekte ve önümüzdeki 10 yıl içerisinde de düzeleceğine inanmamakta ve büyük çoğunluğu (%77.5) ileride yurt dışında çalışmayı düşünmektedir. Hekim adayı tıp fakültesi öğrencilerini yurt dışında çalışmaya iten ilk neden “yurt dışında maddi gelirin yüksek olması (%44.6)”, ikinci neden “sağlık kurumlarında şiddetin olmaması (20.6)” ve üçüncü neden “çalışma saatlerinin az olması (%18.4)” şeklinde belirlendi. Tıp fakültesi öğrencilerinin dünyaya geldiği coğrafi bölge, sosyal topluluklara üye olma durumları, düzenli spor yapma durumu öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumunda anlamlı farklılık yaratmamıştır. Öğrencilerin müzik aleti çalma durumu, daha önce yurt dışında bulunma durumu, konuşabilecek düzeyde bildikleri yabancı dil sayısı, ülke siyasetini takip etme düzeyi ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık yaratmıştır.

Sonuç: Tıp fakültesi öğrencilerinde mezun olduktan sonra yurt dışında çalışma düşüncesi yüksektir. Çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hekime yönelik şiddetin önlenmesi yönündeki politika düzenlemeleri yurt dışına hekim akışını önlemede çözüm olarak ele alınabilir.

Abstract

Aim: In this study, it is aimed to examine the views of medical school students who were born in Turkey and completed their education until the medical faculty in Turkey, about working abroad.

Methods: The research was carried out with the students of Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Medicine (COMUFM). 267 medical faculty students from different terms participated in the study voluntarily. All of the participating students were born in Turkey and completed their education in Turkey until they came to medical school. The data were obtained by a questionnaire developed by the researchers. Descriptive statistics were used in the analysis of the data. Chi-square analysis was used to examine the relationships between the variables in the analysis of the data.

Results: 72.7% of the students participating in the research have not been abroad before. The majority of the students (38.6%) are students who were born in the Marmara Region. The level of failure of the students in the terms is low. While the students follow the country's politics at a moderate level (64.8%), 60.3% of the students participating in the research do not like the health system in Turkey and do not believe that it will improve in the next 10 years, and 77.5% of the students participating in the research think of working abroad in the future. The first reason that pushes prospective medical students to work abroad is "high financial income abroad (44.6%)", the second reason "absence of violence in health institutions (20.6%)" and the third reason "little working hours (18.4%)". The geographical region in which the medical faculty students were born, their status as members of social communities, and the status of doing regular sports did not make a significant difference in the situation of students considering working abroad in the future. Students' playing a musical instrument, being abroad before, the number of foreign languages that they can speak, the level of following the country's politics created a significant difference in their thinking of working abroad in the future.

Conclusions: The vast majority of medical school students have the idea of working abroad after graduation. Policy arrangements to improve working conditions and prevent violence against physicians can be considered as solutions to prevent the flow of physicians abroad.

GİRİŞ

Tıp eğitimi 6 yıllık zorlu bir eğitim ile başlayıp ömür boyu devam eden bir süreçtir (1). Bu zorlu süreç tıp fakültesi ile başlar. Mezuniyetin ardından hekimlik yolculuğunda seyahat edeceği rota belirlemek için çoğunlukla Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS) ile uzmanlık alanına yönelme hedeflenir. Hekimlerin bir kısmı uzmanlık eğitimine başlayabilmek için TUS'ta başarı elde edene kadar göreve başlamamayı tercih edebilir. Hatta TUS'ta başarılı olabilmek için tıp fakültesinin son dönemlerinde sınava hazırlanmak için hazırlık kursuna giderler (2-4). Uzmanlık hedefi olmayan ya da TUS kazanamayan hekimlerin bazıları pratisyen hekim olarak görev yaparken, bazıları idari ve yöneticilik gibi görevlerde, bazıları medikal firmalar ve ilaç şirketleri gibi özel kuruluşlarda, bazıları da tıp ile ilgisi olmayan alanlarda çalışabilirler. Bunların yanı sıra kariyer planını yurt dışında yapmak isteyen hekimler de vardır. Son yıllarda yurt dışında çalışma konusunda

hekimler arasında oldukça hızlı artan bir isteğin olduğu kamuoyunun bildiği bir konudur (5). Yetişmiş insanların kendi ülkelerinden ayrılıp gelişmiş ülkelere çalışmak üzere gitmesi Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde beyin göçü, olarak tanımlanır (6). Beyin göçü terimini ilk kez 1960'larda Marshal ve Kegel tarafından, İngiliz bilim insanlarının Amerika'ya göçünü nitelikli insan gücü kaybının olumsuz etkisini tanımlamak için kullanıldığı bilinmektedir (7). Genellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olan göçü ifade eden bu terim, sosyoekonomik açıdan refaha ulaşmak isteyen yetişmiş insanların göçünü tanımlar. Afrika'da yılda 23.000 nitelikli akademik profesyonelin göç ettiği bilinmektedir. Diğer yandan gelişmiş ülkelere baktığımızda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Birleşik Krallık ve Avustralya'ya göç eden hekimler toplam hekim nüfusunun yaklaşık %25'ini oluşturmaktadır. Bu ülkelere

giden sağlık profesyonellerinin çoğunu Hindistan, Pakistan ve Filipinler'den gidenler oluşturmaktadır. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yetişen hekimlerin gelişmiş ülkelere göç etmesi az gelişmiş ülkelerdeki sağlık kaynaklarının azalmasına ve farklı coğrafyalarda yaşayan insanlar arasında sağlıkta eşitsizliğe yol açması sebebiyle endişe verici olduğu ifade edilmektedir (8).

Türkiye'de 2012 yılında yurt dışında çalışmak için Türk Tabipleri Birliği'nden sadece 59 hekim yeterlilik belgesi talebinde bulunurken, 2022 yılı Ağustos ayına kadar, yani 7 aylık süreçte 1402 hekimin bu belgeyi aldığı bilinmektedir (9). The Lancet'te World Report olarak yayımlanan bir makalede Türk Tabipleri Birliği tarafından yapılan araştırmalarda ekonomik durumun ve sağlık profesyonellerine karşı artan şiddet olaylarının bu artışın en önemli sebepleri olduğu bildirildi (9). Tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan çalışmalarda; gelecekle ilgili maddi kaygılarının olduğunu, değersiz hissettiklerini, çalışma şartlarından endişe duyduklarını, riskli branşlardan kaçındıklarını, hatta tıp fakültesinde olma durumunu sorguladıkları görüldü (4,10).

Sağlık profesyonellerinin yurt dışında çalışma durumu daha çok beyin göçü olarak değerlendirilse de bunu beyin paylaşımı olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır (11). Yurt dışına gitme isteği sadece kariyer ve daha iyi şartlarda yaşamak için değil, bazen de kendini geliştirip ülkesine daha yeni bilgi ve deneyim birikimleri ile dönmek için de olmaktadır. Bilgi, beceri ve birikimi paylaşmak öğrenmek ve öğretmek için yapılan seyahatler beyin paylaşımı açısından değerlendirilebilir.

Bu araştırmada Türkiye'de doğmuş ve yetişmiş tıp fakültesi öğrencilerinin yurt dışında çalışmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlandı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırma kesitsel türde bir araştırmadır. Araştırmanın katılımcıları 2021-2022 Eğitim

Yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde (ÇOMÜTF) öğrenim gören ve Türkiye'de doğmuş, tıp fakültesine gelene kadar Türkiye'de öğrenim görmüş Dönem 1-6 öğrencileridir. 2021-2022 Eğitim Yılı itibarıyla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde bulunan 1038 öğrencinin 961'i Türk uyruklu, 77'si yabancı uyrukludur. Türk uyruklu öğrencilerin tamamı tıp fakültesine gelene kadar Türkiye'de öğrenim gördü. Araştırma katılımcılar bakımından gönüllü katılım ile yürütüldü ve etik kurul onayı da bu şekilde alındı. Araştırmaya toplam 267 (%27.7) tıp fakültesi öğrencisi katıldı. Araştırmaya katılan tıp fakültesi öğrencilerinin dönemlere göre dağılımı; 51 (%19.1) dönem 1 öğrencisi, 40 (%15) dönem 2 öğrencisi, 110 (%41.2) dönem 3 öğrencisi, 27 (%10.1) dönem 4 öğrencisi, 18 (%6.7) dönem 5 öğrencisi ve 21 (%7.9) dönem 6 öğrencisi şeklindedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler "anket" ile elde edildi. Kullanılan anket araştırmacılar tarafından geliştirildi. Anket formu Ek'te sunuldu. Anket geliştirme sürecinde aşağıdaki adımlar izlendi:

- Literatür ve öğrenci düşünceleri göz önünde bulundurularak araştırmacılar tarafından 19 sorudan (maddeden) oluşan taslak anket hazırlandı.
- Anket sorularının uygunluğunu kontrol etmek için anket, dört tıp eğitimi alan uzmanı ile bir ölçme ve değerlendirme alan uzmanına gönderildi. Uzman görüşleri doğrultusunda anketteki sorularda gerekli değişiklikler yapıldı ve Google Formlar üzerinden online forma dönüştürüldü.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler Google Forms'dan "Excel" formatında alınmış ve JAMOVI istatistiksel yazılımına aktarıldı. Verilerin analizinde betimsel istatistikler (frekans, yüzde vb.) dikkate alındı ve veriler tablolar kullanılarak görselleştirildi.

Öğrencilerden elde edilen verilerde; “Öğrencinin Türkiye’nin hangi bölgesinde dünyaya geldiği”, “Öğrencinin liseyi hangi tür lisede okuduğu”, “Öğrencinin daha önce yurt dışında bulunup bulunmadığı”, “Öğrencinin lise mezuniyeti ardından tıp fakültesine ne zaman yerleştiği” gibi sorular temelinde yurt dışında çalışmayı düşünüp düşünmediği Ki-kare analizi ile analiz edildi. Bu analizlerde oluşan gözeneke sayısının %25’inde 5 ve 5’in altında gözlem

saptandığı durumlarda ise Ki-kare Exact anlamlılık değerine bakıldı ve “p” anlamlılık değerinin yorumlanmasında $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi kabul düzeyi olarak alındı.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 267 tıp fakültesi öğrencisinin ankette sorulan sorulara verdikleri yanıtlara göre dağılımlarını gösteren frekans ve yüzdeler Tablo 1’de gösterildi.

Tablo 1. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Anket Sorularına Verdikleri Yanıtlara Göre Dağılımları

Değişken		N (%)	Değişken		N (%)	
Öğrenim görülen dönem	Dönem 1	51(19.1)	Sosyal topluluklara üyelik	Hayır	190(71.2)	
	Dönem 2	40(15)		Evet	77(28.8)	
	Dönem 3	110(41.2)		Düzenli spor yapma durumu	Hayır	163(61)
	Dönem 4	27(10.1)			Evet	104(39)
	Dönem 5	18(6.7)		Daha önce yurt dışında bulunma durumu	Hayır	194(72.7)
	Dönem 6	21(7.9)			Evet	73(27.3)
Dünyaya geldiği coğrafi bölge	Marmara	103(38.6)	Mezun olunan lise türü	Anadolu lisesi	110(41.2)	
	Ege	31(11.6)		Fen lisesi	135(50.6)	
	Akdeniz	17(6.4)		Diğer	22(8.2)	
	İç Anadolu	41(15.4)	Lise mezuniyetinden sonra tıp fakültesine girilen yıl	Mezun olduğu sene	134(50.2)	
	Karadeniz	25(9.4)		Bir yıl sonra	108(40.4)	
	Doğu Anadolu	26(9.7)		İki yıl sonra	19(7.1)	
	Güneydoğu Anadolu	24(9)		Üç yıl ve daha sonra	6(2.2)	
Çalınabilen müzik aleti sayısı	Hiç	147(55.1)	Konusabilecek düzeyde bilinen yabancı dil sayısı	Hiç	74(27.7)	
	Bir müzik aleti	97(36.3)		Bir yabancı dil	147(55.1)	
	İki müzik aleti	19(7.1)		İki yabancı dil	42(15.7)	
	Üç ve daha fazla müzik aleti	4(1.5)		Üç ve daha fazla yabancı dil	4(1.5)	
Dönem tekrarı yapma durumu	Hiç	249(93.3)	Ülke siyasetini takip etme durumu	Hiç ilgilenmiyor	23(8.6)	
	Bir defa	11(4.1)		Orta düzeyde takip eder	173(64.8)	
	İki defa	7(2.6)		Çok yakından takip eder	71(26.6)	
Türkiye’deki sağlık sistemi hakkında düşünce	Sağlık sistemini beğenmiyor ve 10 yıl içinde düzeleceğine inanmıyor	161(60.3)	İleride yurt dışında çalışmayı düşünme durumu	Hayır	60(22.5)	
				Evet	207(77.5)	
	Sağlık sistemini beğenmiyor ve 10 yıl içinde düzeleceğine inanıyor	64(24)	Yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylıklarını ve zorluklarını araştırma durumu	Hayır	67(25.1)	
				Evet	200(74.9)	
Sağlık sistemini beğeniyor	18(6.7)					
Diğer	24(9)					

	Değişken	N (%)	Değişken	N (%)	
İleride yurt dışında yaşamayla ilgili şu anda herhangi bir çalışma yapma durumu	Hayır	167(62.5)	İleride yurt dışında çalışma ihtimalinin daha fazla akademik çalışmaya (yabancı kaynaklardan bilgi öğrenme, daha fazla akademik metin okumak gibi) sevk etme durumu	Hayır	110(41.2)
	Evet	100(37.5)		Evet	157(58.8)
Bir hekim yurt dışında çalışmak istiyorsa bunun en büyük birinci nedeni nedir?	Maddi gelirin yüksek olması	119(44.6)		Maddi gelirin yüksek olması	81(30.3)
	Çalışma saatlerinin az olması	49(18.4)		Çalışma saatlerinin az olması	86(32.2)
	Sağlık kurumlarında şiddetin olmaması	55(20.6)	Bir hekim yurt dışında çalışmak istiyorsa bunun en büyük ikinci nedeni nedir?	Sağlık kurumlarında şiddetin olmaması	54(20.2)
	Bilimsel araştırma yapabilme imkanının olması	15(5.6)		Bilimsel araştırma yapabilme imkanının olması	8(3)
	Hasta yoğunluğunun düşük olması	26(9.7)		Hasta yoğunluğunun düşük olması	29(10.9)
	Yardımcı sağlık personeli ile çatışma durumunun olmaması	1(0.4)		Hastane ekipmanlarının sayı ve çeşit bakımından yeterli olması	9(3.4)
	Hastane ekipmanlarının sayı ve çeşit bakımından yeterli olması	2(0.7)	Sizce kalıcı bir şekilde yurt dışında çalışmak hekimin vatan sevgisinin olmadığını gösterir mi?	Hayır, kalıcı şekilde yurt dışında çalışmak vatan sevgisinin çok veya az olduğunu göstermez	232(86.9)
			Evet, kalıcı şekilde yurt dışında çalışan hekimin vatan sevgisi azdır	20(7.5)	
			Diğer	15(5.6)	
Toplam		267(100)	Toplam	267(100)	

Katılımcı 267 tıp fakültesi öğrencisinin verileri incelendiğinde dönem 3 öğrencileri %41.2 ile en çok katılımı sağladı. Tıp fakültesi öğrencilerinin sosyal topluluklara katılım düzeyi %28.8 idi. Düzenli spor yapan tıp fakültesi öğrencisi sayısı 104 (%39) düzenli olarak spor yapmayanlar ise 163 (%61) kişiydi. Öğrencilerin 194'ü (%72.7) daha önce yurt dışında bulunmadığını bildirdi. Öğrencilerinin

103'ü (%38.6) Marmara Bölgesi'nde dünyaya gelmiş öğrencilerdir. Öğrencilerin mezun olduğu lise türü incelendiğinde ilk sırayı Fen Liseleri (%50.6), ikinci sırayı Anadolu Liseleri (%41.2) ve son sırayı diğer liseler (%8.2) aldı. Öğrencilerin 134'ü (%50.2) mezun olduğu yıl tıp fakültesine yerleştiğini bildirdi. Öğrencilerden 120'si (%44.9) bir ya da birden fazla müzik aleti çalabilecek düzeydeydi. En az

bir yabancı dili konuşabilecek düzeyde bilen öğrenci sayısı 193 (%72.3) olarak saptandı. Ülke siyasetini çok yakından takip ettiğini bildiren 71 (%26.6) ve hiç takip etmediğini belirten 23 (%8,6), orta düzeyde takip eden 173 (%64.8) öğrenci vardı. Çalışmaya katılan öğrencilerinin 161'i (%60.3) Türkiye'deki sağlık sistemini beğenmemekte ve önümüzdeki 10 yıl içerisinde de düzeleceğine inanmamaktaydı. Katılımcıların 207'si (%77.5) ileride yurt dışında çalışmayı düşünmekteydi. İleride yurt dışında yaşamla ilgili şu anda bir çalışma yapan 100 (%37.5) öğrenci vardı. Yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylık ve zorluklarını araştıran öğrenci sayısı 200 (%74.9) olarak bulundu. "İleride yurt dışında çalışma ihtimali öğrencileri daha fazla akademik çalışmaya yönlendirir mi?" sorusu karşısında öğrencilerin 110'u (%41.2) hayır ve 157'si (%58.8) evet şeklinde yanıt verdi. Hekim adayı tıp fakültesi öğrencilerini yurt dışında çalışmaya iten ilk neden "yurt dışında maddi gelirin yüksek olması" 119+81=200 kişi

(%44.6-%30.3), ikinci neden "çalışma saatlerinin az olması" 49+86=135 kişi (%18.6-%32.2) ve üçüncü neden "sağlık kurumlarında şiddetin olmaması 55+54=109 (%20.6-%20.2)" şeklinde saptandı. "Tıp fakültesi öğrencileri yurt dışında çalışmak isteyen bir hekimin vatan sevgisi hakkında ne düşünmektedir?" sorusuna araştırmamıza katılan öğrencilerinin 232'si (%86.9) hayır yanıtını verdi.

Tıp fakültesi öğrencilerinin dünyaya geldiği coğrafi bölgeye, sosyal topluluklara üyelik, daha önce yurt dışında bulunma, konuşabilecek düzeyde bir yabancı dil bilme, ülke siyasetini takip etme, yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylık ve zorluklarını araştırma, yurt dışında yaşamayla ilgili şu anda herhangi bir çalışma yapma, yurt dışında çalışabilmek için daha fazla akademik çalışmaya yönelme durumuna göre ileride yurt dışında çalışma istekleri farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt bulabilmek için ki-kare analizinden yararlanıldı. Analiz sonuçları Tablo 2'de gösterildi.

Tablo 2. Bazı Değişkenlere Verilen Görüşler Doğrultusunda İleride Yurtdışında Çalışma Düşüncesinin İncelenmesi

Değişkenler	İleride yurt dışında çalışmayı düşünme durumu		Toplam	p	
	Hayır	Evet			
Dünyaya geldiği coğrafi bölge	Marmara Bölgesi	N (%) 31(30.1)	72(69.9)	103(100)	0.217
	Ege Bölgesi	N (%) 7(22.6)	24(77.4)	31(100)	
	Akdeniz Bölgesi	N (%) 2(11.8)	15(88.2)	17(100)	
	İç Anadolu Bölgesi	N (%) 8(19.5)	33(80.5)	41(100)	
	Karadeniz Bölgesi	N (%) 6(24)	19(76)	25(100)	
	Doğu Anadolu Bölgesi	N (%) 4(15.4)	22(84.6)	26(100)	
Sosyal topluluklara üyelik	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	N (%) 2(8.3)	22(91.7)	24(100)	0.748
	Hayır	N (%) 44(23.2)	146(76.8)	190(100)	
Müzik aleti çalma durumu	Evet	N (%) 16(20.8)	61(79.2)	77(100)	0.008
	Hayır	N (%) 42(28.6)	105(71.4)	147(100)	
Düzenli Spor Yapma durumu	Evet	N (%) 18(15)	102(114)	120(100)	0.476
	Hayır	N (%) 39(23.9)	124(76.1)	163(100)	
Daha önce yurt dışında bulunma durumu	Evet	N (%) 21(20.2)	83(79.8)	104(100)	0.006
	Hayır	N (%) 52(26.8)	142(73.2)	194(100)	
	Evet	N (%) 8(11)	65(89)	73(100)	

Değişkenler			İleride yurt dışında çalışmayı düşünme durumu		Toplam	p
Konuşabilecek düzeyde bilinen yabancı dil sayısı	Hiç	N (%)	31(41.9)	43(58.1)	74(100)	<0.0001
	Bir yabancı dil	N (%)	28(19)	119(81)	147(100)	
	İki yabancı dil	N (%)	1(2.4)	41(97.6)	42(100)	
	Üç ve daha fazla yabancı dil	N (%)	0(0)	4(100)	4(100)	
Ülke siyasetini takip etme durumu	Hiç ilgilenmiyor	N (%)	10(43.5)	13(56.5)	23(100)	0.041
	Orta düzeyde takip eder	N (%)	35(20.2)	138(79.8)	173(100)	
	Çok yakından takip eder	N (%)	15(21.1)	56(78.9)	71(100)	
Yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylıklarını ve zorluklarını araştırma durumu	Hayır	N (%)	23(34.3)	44(65.7)	67(100)	0.007
	Evet	N (%)	37(18.5)	163(81.5)	200(100)	
İleride yurt dışında yaşamayla ilgili şu anda herhangi bir çalışma yapma durumu	Hayır	N (%)	60(35.9)	107(64.1)	167(100)	<0.0001
	Evet	N (%)	0(0)	100(100)	100(100)	
İleride yurt dışında çalışma ihtimalinin daha fazla akademik çalışmaya (yabancı kaynaklardan bilgi öğrenme, daha fazla akademik metin okumak gibi) sevk etme durumu	Hayır	N (%)	47(42.7)	63(57.3)	110(100)	<0.0001
	Evet	N (%)	13(8.3)	144(91.7)	157(100)	

Tıp fakültesi öğrencilerinin dünyaya geldiği coğrafi bölge öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumunda anlamlı oranda etkilemediği saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyal topluluklara üye olma durumları ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık yaratmadığı bulundu ($p>0.05$).

Öğrencilerin müzik aleti çalma durumu ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı ilişki yoktu ($p<0.05$).

Öğrencilerin düzenli spor yapma durumu ile yurt dışında yaşamayı düşünme durumları arasında bir ilişki saptanmadı ($p>0.05$).

Öğrencilerin daha önce yurt dışında bulunma durumunun onların ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık oluşturduğu görüldü ($p<0.05$). Daha önce yurt dışında bulunmuş öğrencilerin %89'u daha önce yurt dışında bulunmamış öğrencilerin %73.2'si yurt dışında çalışmayı düşünmekteydi. Konuşabilecek düzeyde bilinen yabancı dil sayısı ile öğrencilerin ileride yurt dışında Tıp Eğitimi Dünyası / Ocak-Nisan 2023 / Sayı 66

çalışmayı düşünme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardı ($p<0.05$). Konuşabilecek düzeyde yabancı dil bilmeyen öğrencilerin %58.1'i, bir yabancı dil bilenlerin %81'i, iki yabancı dil bilenlerin %97.6'sı, üç ve üçten fazla yabancı dil bilenlerin %100'ü yurt dışında çalışmaya düşündüklerini belirtti.

Ülke siyasetini takip etme düzeyi öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık yarattı ($p<0.05$). Ülke siyaseti ile hiç ilgilenmeyenlerin %58.1'i, orta düzeyde takip edenlerin %79.8'i ve çok yakından takip edenlerin %78.9'u yurt dışında çalışmayı düşündüklerini bildirdi.

Yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylıklarını ve zorluklarını araştırma durumu öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık yarattı ($p<0.05$). Konuyu araştıran öğrencilerin %81.5'i, araştırmayanların ise %65.7'si yurt dışında çalışmayı düşündüklerini ilettiler.

İleride yurt dışında yaşamayla ilgili şu anda herhangi bir çalışma yapma durumu

öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı fark oluşturdu ($p<0.05$). Şu anda yurt dışında yaşamaya yönelik herhangi bir çalışma içinde olan öğrencilerin tamamı diğerlerinin %64.1'i ileride yurt dışında çalışmayı düşünmekte olduklarını belirtti.

İleride yurt dışında çalışma ihtimalinin öğrencileri daha fazla akademik çalışmaya (yabancı kaynaklardan bilgi öğrenme, daha fazla akademik metin okumak gibi) yönlendirme durumu ile öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumları arasında anlamlı ilişki saptandı ($p<0.05$). Yurt dışında çalışmaya yönelik daha fazla akademik yayın takibi yapan ve yabancı kaynak okuyan öğrencilerin neredeyse tamamı (%91.7), diğerlerinin ise %57.3'ü ileride yurt dışında çalışmayı düşünmektedir.

TARTIŞMA

Araştırmamıza tüm dönemlerden toplam 267 tıp fakültesi öğrencisi katıldı. Öğrencilerin çoğunluğu (%72.7) daha önce yurt dışında bulunmadığını bildirdi. Mollahaliloğlu ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre hekimlerin %80.8'i daha önceden yurt dışında bulunmamıştır ayrıca yurt dışında daha önceden bulunan öğrenciler yurt dışında çalışmayı, yurt dışında bulunmayanlara göre daha çok düşünmektedir (12). Çalışmamızda da daha önce yurt dışında bulunan öğrencilerin yurt dışında bulunmayanlara göre yurt dışında çalışmayı daha çok düşündükleri anlamlı oranda yüksek bulundu ($p=0.006$). En az bir yabancı dili konuşabilecek düzeyde bilen öğrenci sayısı 193'tür (%72.3). Konuşabilecek düzeyde bilinen yabancı dil sayısı öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık yarattığı görüldü ($p<0.05$). Yabancı dil bilme yurt dışında yaşamayı kolaylaştıran önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalarda da ikinci bir dili bilmenin yurt dışında çalışma isteğinde artmaya etkisinin

olduğunu gösteren araştırmalar vardır (12,13). Araştırmamıza katılan tıp fakültesi öğrencilerinin sosyal topluluklara katılım düzeyi düşüktür (%28.8). Öğrencilerin sosyal topluluklara üye olma durumları ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık yaratmadığı bulundu ($p>0.05$). Öğrenciler bir sosyal topluluğa üye olsa da olmasa da yüksek oranda ileride yurt dışında çalışmayı düşünmektedir. Trakya Üniversitesi'nde Şahinbaş tarafından üniversite genelinde yapılan tez çalışmasında; sosyal faaliyetlerle ilgilenen (müzik dinleme, müzik yapma, sinemaya tiyatroya gitme) öğrenci oranı %25.6, sosyal alandaki bir kuruluşa üye olma oranı ise %32.6 olarak bulundu (14). Bu durum tıp eğitiminin yoğunluğundan bağımsız olarak Türk öğrencilerin sosyal topluluklara üye olmak konusundaki çekimserliğini düşündürmektedir. Düzenli spor yapan tıp fakültesi öğrencisi sayısı (%39) düzenli olarak spor yapmayanlardan (%61) düşüktür. Düzenli spor yapma durumu yurt dışında çalışmayı düşünme üzerine anlamlı farklılık oluşturmadı. Öğrencilerin müzik aleti çalabilme oranı (%44.9) düşüktür. Müzik aleti çalabilen öğrencilerin yüksek oranda ($p=0.008$) yurt dışında çalışmayı düşündükleri görüldü. Bulut ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada tıp fakültesi öğrencilerinde müzik aleti çalabilenlerin veya dernek ve kulüp etkinliklerine düzenli veya ara sıra katılanların oranı düşük bulundu (15). Gelişmiş ülkeler hekim göçü alırken hekimleri sosyal açıdan da değerlendirmektedir. Tıp eğitiminin yoğun olması nedeniyle öğrencilerin sosyal faaliyetlere katılım oranı düşük olduğu düşünülebilir. Her ne kadar sosyal faaliyetlere katılma durumunun ve müzik aleti çalabilme durumu yurt dışında çalışmayı düşünme durumu ile ilişkisi olduğu saptanmış olsa bile sağlıklı bireylerin yetişmesinde sosyal aktivitelerin, hobilerin önemli yeri olduğu unutulmamalıdır. Hekimlerin bu yönlerini geliştirmek için eğitim programlarının gözden geçirilmesinde yarar vardır.

Katılımcıların çoğunluğu Marmara Bölgesi'nde

(%38.6) dünyaya gelirken en az Akdeniz Bölgesi'nde (%6.4) olmak üzere Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden de dünyaya gelmiş öğrenciler araştırmamıza katıldı. Araştırma sonuçlarımıza göre tıp fakültesi öğrencilerinin dünyaya geldiği coğrafi bölge öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumunu etkilemediği saptandı ($p>0.05$). Türkiye'deki pratisyen hekimlerle yapılan bir çalışmada da hekimlerin doğdukları illerin yurt dışında çalışmaya dair olan görüşlerini etkilemediği görüldü (12). Farklı doğum yerlerine rağmen yurt dışında çalışma isteğinin her bölgede yüksek olması (%69.9 ve üzerinde) yurt dışında çalışma üzerine farklı coğrafi bölgede doğmuş olmanın etkisinin olmadığını göstermektedir.

Ülke siyasetini çok yakından takip eden 71 kişi (%26.6) ve hiç takip etmeyen 23 kişi (%8.6) varken öğrencilerin çoğunluğu 173 (64.8) orta düzeyde takip etmekteydi. Ülke siyasetini takip etme düzeyi öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarını etkilediği görüldü ($p<0.05$). Ülke siyasetini orta ve ortanın üzerinde takip eden öğrencilerin ülke siyaseti ile ilgilenmeyen öğrencilere göre daha fazla yurt dışında çalışmayı düşündükleri saptandı. Tıp fakültesi öğrencilerinin çoğunluğu (%60.3) Türkiye'deki sağlık sistemini beğenmemekte ve önümüzdeki 10 yıl içerisinde de düzeleceğine inanmamakta olması, tıp öğrencilerinin mezuniyet sonrasında karşılaşılabilecekleri muhtemel sorunları siyasilerin çözebileceklerini düşünmediklerini göstermektedir.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%77.5) ileride yurt dışında çalışmayı düşünmektedir. İrlandalı tıp öğrencilerinin %88'i, Mısır'daki tıp öğrencilerinin %89.4'ü, Yunan tıp öğrencilerinin %70.3'ü, Suriye'deki tıp öğrencilerinin %78.7'si, Sırbistan'daki tıp öğrencilerinin %81'i, Hindistan'daki tıp öğrencilerinin %59'u yurt dışında eğitim almak veya orada çalışmak istediklerini belirtti (16-20). Öğrenciler çoğunlukla (%62.5) ileride yurt

dışında yaşamla ilgili şu anda bir çalışma yapmamakta fakat yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylık ve zorluklarını araştırmaktadır (%74.9). "İleride yurt dışında çalışma ihtimali öğrencileri daha fazla akademik çalışmaya yönlendirir mi?" sorusu karşısında öğrenciler %41.2 hayır ve %58.8 evet şeklinde yanıt vermişlerdir. Yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylıklarını ve zorluklarını araştırma durumu öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarını anlamlı ölçüde etkiledi ($p<0.05$). İleride yurt dışında çalışmayı düşünen öğrenciler daha fazla yurt dışı çalışma koşullarını araştırmaktadır.

Türkiye'de geçmişte yapılan çalışmalarla kıyaslandığında hekim ve hekim adayları daha fazla yurt dışında hekimlik yapmak istemektedir (9,12,21). 2022 yılında hekimlerle yapılan araştırma ve bizim araştırmamız gösteriyor ki hem hekim adayları hem de hekimlerin çoğunluğu yurt dışında çalışmak istemektedir hatta çalışmamızdaki katılımcıların çoğunluğu tıp eğitiminin yarısını tamamlamamış kişiler olmasına rağmen mezuniyet sonrasında yurt dışında çalışmak için araştırmalarda bulunmaktadır. Türkiye'deki vatandaşların sağlık sistemi memnuniyeti yıllar içerisinde artmaktadır (22). Hekimler ise sağlık sisteminden duydukları rahatsızlığı belli etmek için 2022 yılında çeşitli protestolar yapmıştır. Sağlık sistemi sunucuları ve alıcıları arasında sağlık sistemi için memnuniyet konusunda çelişkinin olması sağlık sisteminin gözden geçirilmesini gerektiğini göstermektedir.

İleride yurt dışında çalışma ihtimalinin öğrencileri daha fazla akademik çalışmaya (yabancı kaynaklardan bilgi öğrenme, daha fazla akademik metin okumak gibi) yönlendirme durumu öğrencilerin ileride yurt dışında çalışmayı düşünme durumlarında anlamlı farklılık oluşturduğu saptandı ($p<0.05$). Yurt dışında çalışmaya yönelik daha fazla akademik yayın takibi yapan ve yabancı kaynak okuyan öğrencilerin neredeyse tamamı (%91.7) ileride yurt dışında çalışmayı düşünmektedir.

Mollahaliloğlu ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmada yurt dışında çalışmak için girişimlerde bulunan hekimler girişimde bulunmayanlara göre 3,5 kat daha fazla ülkeden göç etmek niyetindeydi (12)

Hekim adayları tıp fakültesi öğrencilerini yurt dışında çalışmaya iten ilk neden “yurt dışında maddi gelirin yüksek olması (%44,6)”, ikinci neden “sağlık kurumlarında şiddetin olmaması (20,6)” ve üçüncü neden “çalışma saatlerinin az olması (%18,4)” şeklinde belirlendi. Tengiz ve Babaoğlu'nun (2020) yaptığı çalışmada tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kariyer tercihini etkileyen en önemli faktörlerin; yaşam tarzı esnekliği ve kabul edilebilir çalışma saatleri olduğu gösterildi (4). Yapılan diğer çalışmalarda tıp fakültesi öğrencilerinin gelecekle ilgili maddi kaygıları olduğunu, değersiz hissettiklerini, çalışma şartlarından endişe duyduklarını, riskli branşlardan kaçındıklarını, hatta tıp fakültesinde olma durumunu sorguladıkları görülmektedir (4,10,11). Hekim göçü veren ülkelere bakıldığında hekim adaylarının göç nedeni öncelikle yurt dışında çalışma koşullarının daha iyi olmasıdır (14,17). Bizim çalışmamızdaki öğrenciler için göç etmede en önemli faktör yurt dışında maddi gelirin daha iyi olmasıdır. Maddi kaygının yanı sıra son yıllarda sağlık kurumlarında sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin giderek arttığı düşünülmesi hekim adaylarının yurt dışına göç etme isteğinin nedenlerindedir. Türk Tabipleri Birliği tarafından yapılan bir araştırmada yurt dışına hekim göçünün en önemli nedenleri olarak ekonomik durumun ve sağlık profesyonellerine karşı artan şiddetin olduğu gösterildi (9). Çalışmamıza katılan tıp fakültesi öğrencileri yurt dışında çalışmaya iten ikinci neden olarak “Çalışma saatlerinin az olması (%32,2)” yanıtını vermişlerdir. Türkiye’de, OECD ülkeleri içerisinde nüfusuna oranla daha az hekim bulunmaktadır (23). Araştırmamıza katılan hekim adayları nüfusa oranla Türkiye’ye göre daha çok doktor bulunan ülkelere göç etmeleri halinde çalışma saatleri açısından daha

iyi koşullarda çalışacaklarını düşünmüş olabilirler.

Yurt dışına göç eden hekimlere ve çalışma şartlarının iyileştirilmesini isteyen hekimlerin grev yapmasına sosyal medya aracılığı ile halktan eleştiriler olmaktadır (24). Halkın bir kısmı devlet imkanlarından faydalanarak okuyan hekim adaylarının mezun olduğunda göç etmesini vatan sevgisinin az olmasına bağlamaktadır. “Tıp fakültesi öğrencileri yurt dışında çalışmak isteyen bir hekimin vatan sevgisi hakkında ne düşünmektedir?” sorusuna öğrencilerinin %86,9’u yurt dışında çalışmayı düşünen bir hekimin vatan sevgisine dair “Herhangi bir sorun görmemiş ve vatan sevgisinin az olduğunu göstermez” yanıtını verdi. Yurt dışına göçmüş İsraili akademisyenlerle yapılan bir çalışmada vatanseverliğin, göç etmiş kişilerin ülkelerine geri dönme sürecini etkilediğini gösterdi (25). Göç etme isteklerindeki en önemli sebeplerinin maddi gelir ve çalışma saatleri olduğunu belirten hekim adayları ülkelerindeki şartlarının iyileşmesi halinde göç etmemek veya göç ettikten sonra ülkelere geri dönmek isteyebileceklerdir.

SONUÇ

Araştırmamızda yurt dışına göç etmeyi etkileyebilecek olası faktörler incelendiğinde daha önceden yurt dışında bulunmuş olmak, konuşabilecek düzeyde yabancı dil biliyor olmak, ülke siyasetini takip etmek, yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylıklarını ve zorluklarını araştırmak, ileride yurt dışında yaşamayla ilgili şu anda herhangi bir çalışma yapmak, ileride yurt dışında çalışma ihtimaliyle daha fazla akademik çalışma yapmak, yurt dışında çalışma düşüncesi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark oluşturdu. Kişinin doğduğu coğrafi bölge ve sosyal topluluklara üye olması ile yurt dışında çalışma düşüncesi arasında bir bağlantı bulunmadı. Hekim adaylarının mezuniyet sonrasında yurt dışına göç etme fikrinin önüne geçebilmek için sağlık sisteminde ekonomik, sosyal ve politik

düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç vardır. Verilerin yalnızca Türkiye’deki bir üniversitenin tıp fakültesi öğrencileri üzerinden elde edilmesi araştırmanın sınırlılığdır, verilerin genellenabilirliğini azaltmaktadır. Ülkedeki diğer tıp fakültelerinde yapılacak çalışmalarla hekim adaylarının yurt dışında hekimlik yapmaya dair düşüncesi daha net ortaya konabilir. Sağlık çalışanlarının yurt dışında çalışma isteğine neden olan sebeplerin araştırılmasına yönelik geniş çaplı araştırmalar yapılması politika oluşturanlara yol gösterici olacaktır. Gelişmiş ülkelerin hekim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için göç alması yüzünden Türkiye’de hekim sıkıntısının yaşanmaması için politikacılar gerekli adımları atmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Sayek İ. Tıp eğitiminin gelişimi ve değişim: 21. Yüzyılda tıp eğitimi. In: Sayek İ, Turan S, Naçar M, Akalın AA (Editörler). Tıp eğiticisi el kitabı. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2016
2. Kaygusuz TÖ, Erensoy A. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre tıp eğitimi ile ilgili görüşleri ve mesleki beklentileri. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi. 2019;33(3):127-135.
3. Dört Yol BG. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrası ile ilgili düşünceleri, kariyer seçimleri ve etkileyen faktörler. Tıp Eğitimi Dünyası. 2017;16(50):12-21
4. Tengiz Fİ, Babaoğlu AB. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kariyer tercihleri ve bu tercihleri etkileyen faktörler. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi. 2020; 27(1): 67-78.
5. Şimşek B. Hekimler göçü ‘yurtdışına taşınan hekimler anlatıyor. bbc.com 14.12.2021 Erişim Tarihi: 09.01.2023

6. Türk Dil Kurumu sözlükleri. Türk Dil Kurumu, Ankara. <https://sozluk.gov.tr/> erişim tarihi: 08.09.2022
7. Marchal B, Kegels G. Health workforce imbalances in times of globalization: Brain drain or professional mobility? *International Journal of Health Planning and Management*. 2003; 18: 89-101. doi: 10.1002/hpm.720
8. Pang T, Lansang MA, Haines A. Brain drain and health professionals. *BMJ*. 2002; 324: 499-500 doi:10.1136/bmj.324.7336.499
9. Genc K. World Report. Turkish doctors emigrate amid low pay and rising violence 2022. *The Lancet*. 2022; 400(10351): 482-483. doi: 10.1016/S0140-6736(22)01524-0
10. Başer A, Şahin H. Atatürk’ten günümüze tıp eğitimi. *Tıp Eğitimi Dünyası*. 2017;16(48):70-83
11. Thomas, VM, Mathew, A. Brain share, not brain drain. *JCO Global Oncology*. 2020; 6: 504. doi: 10.1200/GO.20.00069
12. Mollahaliloğlu S, Çulha ÜA, Kosdak M, Öncül HG. The migration preferences of newly graduated physicians in Turkey. *Medical Journal of Islamic World Academy of Sciences*. 2014; 22(2): 69-75.
13. Santric-Milicevic MM, Terzic-Supic ZJ, Matejic BR, Vasic V, Ricketts T.C. 3rd. First- and fifth-year medical students' intention for emigration and practice abroad: a case study of Serbia. *Health Policy*. 2014;118(2):173-183. doi: 10.1016/j.healthpol.2014.09.018
14. Şahinbaş Y. Gençliğin siyaset algısı ve yönelimleri: Trakya Üniversitesi öğrencileri üzerine bir çalışma. *Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi* 2016.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=gjFtGIvKIALExkEoX7_v2g&no=wDL-P7e4Z0ymgQL4uTC_9w Erişim tarihi:08.09.2022

15. Bulut A, Baykan Z, Naçar M. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin sosyal aktivitelere katılma durumlarının değerlendirilmesi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2018; 17(52): 56-69. doi: 10.25282/ted.360246

16. Gouda P, Kitt K, Evans DS, Goggin D, McGrath D, Last J et al. Ireland's medical brain drain: migration intentions of Irish medical students. Human Resources Health. 2015; 13:11. doi: 10.1186/s12960-015-0003-9

17. Kabbash I, El-Sallamy R, Zayed H, Alkhyate I, Omar A, Abdo S. The brain drain: why medical students and young physicians want to leave Egypt. Eastern Mediterranean Health Journal. 2021; 27(11): 1102–1108. doi: 10.26719/emhj.21.050.

18. Avgerinos ED, Msaouel P, Koussidis GA, Keramaris NC, Bessas Z, Gourgoulianis K. Greek medical students' career choices indicate strong tendency towards specialization and training abroad. Health Policy. 2006; 79(1): 101-106. doi: 10.1016/j.healthpol.2005.12.007

19. Sawaf B, Abbas F, Idris, A, Al Saadi T, Ibrahim N. Specialty preference and intentions to study abroad of Syrian medical students during the crisis. BMC Medical Education. 2018; 18:39. doi: 10.1186/s12909-018-1146-x.

20. Rao NR, Rao UK, Cooper RA. Indian medical students' views on immigration for training and practice. Academic Medicine. 2006;81(2):185-188. doi:10.1097/00001888-200602000-00015

21. Yerlikaya H. Özel hekimlik alanındaki meslektaşlarımızın çalışma biçimi ve emeklerinin karşılığını alamamaktan kaynaklı sorunları giderek artıyor! Türk Tabipleri Birliği. https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=f8eb532a-c48b-11ec-8bef-40694c436a49 Erişim tarihi: 28.09.2022

22. Boyacı İ. Türkiye sağlık sisteminin dönüşümü (2003-13): Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde sağlık reformlarına yeniden bakış. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı. 2020; 19(37): 59-80.

23. Sayılı U, Sayman ÖA, Vehid S, Köksal SS, Erginöz E. Türkiye ve OECD ülkelerinin sağlık göstergeleri ve sağlık harcamalarının karşılaştırılması. Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017; 2(3): 1-12. doi: 10.26453/otjhs.321742.

24. Denli İ. Grev Yapan Sağlık Çalışanları, Tıp Bayramında Sosyal Medyanın Gündeminde: İşte Gelen Tepkiler. Webtekno. <https://www.webtekno.com/grev-yapan-saglik-calisanlari-sosyal-medya-tepkiler-h121697.html> Erişim tarihi: 10.01.2023

25. Israel E, Cohen N. Between cosmopolitanism and parochialism: return migration of early-career Israeli academics. Comparative Migration Studies. 2022; 10(41). doi: 10.1186/s40878-022-00316-x

Ek Anket Formu

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Tıp Fakültesi'nde (ÇOMÜTF) öğrenim gören T.C. Uruklu öğrencileri kapsamaktadır. Bu çalışmayla tıp fakültesi öğrencilerinin gelecekte yurt dışında çalışmayla ilgili görüşleri incelenecektir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Hangi sınıfta öğrenim görüyorsunuz?

- Dönem 1 Dönem 2 Dönem 3 Dönem 4 Dönem 5 Dönem 6

Türkiye'nin hangi bölgesinde doğdunuz?

- Marmara Bölgesi
 Ege Bölgesi
 Akdeniz Bölgesi
 İç Anadolu Bölgesi
 Karadeniz Bölgesi
 Doğu Anadolu Bölgesi
 Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Liseyi (ortaöğretim) hangi tür lisede okudunuz?

- Anadolu Lisesi Fen Lisesi Diğer liseler

Üniversitede herhangi bir sosyal topluluğa üye misiniz?

- Evet Hayır

Kaç değişik müzik aleti çalabiliyorsunuz?

- Hiç müzik aleti çalmıyorum 1 2 3 ve daha çok

Kaç değişik yabancı dili konuşabilecek kadar biliyorsunuz?

- Hiç 1 2 3 ve daha çok

Düzenli olarak spor yapar mısınız?

- Evet Hayır

Hiç yurt dışına gittiniz mi, yurt dışında bulundunuz mu?

- Evet Hayır

Lise mezuniyetinizin ardından tıp fakültesine ne zaman girdiniz?

- Mezun olduğum yıl 1 yıl sonra 2 yıl sonra 3 yıl ve daha fazla

Tıp fakültesinde okurken daha önce kaç defa dönem tekrarı yaptınız?

- Hiç döne tekrarı yapmadım 1 2 3 ve daha çok

Ülke siyasetini takip etme düzeyiniz nedir?

- Oldukça çok Orta düzeyde Oldukça az

Türkiye’deki sağlık sistemi hakkındaki düşünceniz nedir?

- Sağlık sistemini beğeniyorum
 Sağlık sistemini beğenmiyorum ama 10 yıl içinde düzeleceğine inanıyorum
 Sağlık sistemini beğenmiyorum ve 10 yıl içinde düzeleceğine inanmıyorum
 Diğer

İleride yurt dışında çalışmayı düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır

Yurt dışında hekimlik yapmanın kolaylıklarını ve zorluklarını araştırdınız mı?

- Evet Hayır

İleride yurt dışında yaşamaya yönelik çalışma şu anda yapıyor musunuz?

- Evet Hayır

**İleride yurt dışında çalışma ihtimali sizi daha fazla akademik çalışmaya sevk ediyor mu?
(Yabancı kaynaklardan bilgi öğrenme, daha fazla akademik metin okumak gibi)**

- Evet Hayır

Bir hekim yurt dışında çalışmak istiyorsa bunun en büyük birinci nedeni nedir?

- Maddi gelirin yüksek olması
 Çalışma saatlerinin az olması
 Sağlık kurumlarında şiddetin olmaması
 Bilimsel araştırma yapabilme imkanının olması
 Hasta yoğunluğunun düşük olması
 Yardımcı sağlık personeli ile çatışma durumunun olmaması
 Hastane ekipmanlarının sayısı ve çeşit bakımından yeterli olması

Bir hekim yurt dışında çalışmak istiyorsa bunun en büyük ikinci nedeni nedir?

- Maddi gelirin yüksek olması
 Çalışma saatlerinin az olması
 Sağlık kurumlarında şiddetin olmaması
 Bilimsel araştırma yapabilme imkanının olması
 Hasta yoğunluğunun düşük olması
 Yardımcı sağlık personeli ile çatışma durumunun olmaması
 Hastane ekipmanlarının sayısı ve çeşit bakımından yeterli olması

Sizce kalıcı bir şekilde yurt dışında çalışmak hekimin vatan sevgisinin olmadığını gösterir mi?

- Evet, kalıcı şekilde yurt dışında çalışan hekimin vatan sevgisi azdır
 Hayır, kalıcı şekilde yurt dışında çalışmak vatan sevgisinin çok veya az olduğunu göstermez